

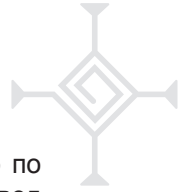
ЗА КУМАНИТЕ (ПОЛОВЦИ ИЛИ КИПЧАЦИ) И ВСЕ ОЩЕ БИТУВАЩАТА ТЕЗА, ЧЕ ТЕ СА ТЮРКИ

Автор: Владимир Христов

Представата за куманите в руските хроники и официозната европейска и българска историческа наука е, че това са типични номади-монголоиди, демонизирани като хуните, които ни гледат с грозни и свирепи лица от рисунки и художествени филми.

За смисъла на името *половци* са изказвани много предположения. Някои от ранните хипотези са вече отдавна забравени, други са нагаждани към предложените по-късно сближавания с различни слова, преди и те да отстъпят пред новосъздадените етимологии. Ако се игнорират произволните съпоставки, остават две хипотези, запазили се продуктивни до днес. По-старата се корени в опита да бъде обяснено името чрез думата „поле“. Тази народна етимология е фиксирана още при Нестор (XII в.), който отбелязва, че куманите са наречени половци, защото са дошли от пустинята, сиреч от пустошта, степта, полето. През XVIII в. идеята прониква в научната литература и половците се превръщат в „поляни, народ, живеещ в полята“. Интерпретацията чрез лексеми, насочващи към степта, преобладава в европейската наука през XIX в. и спорадично се среща и в по-ново време, когато половците биват смятани за „жители на степта, степняци“ (*steppe folk, habitants des steppes*). В последната четвърт на миналия век Прицак реанимира идеята, като извлича пол-ов-ци от основа „пол“ (празен, открит) и го приема за превод от *qırçaq* в значение на „степен/пустинен (народ)“.

Втората хипотеза също търпи модификации. Тя е лансирана в 1875 г. от Куник, свързал половците с прилагателното „полòв[ой]“ (блед, жълтобял, жълтеникав), и тази идентификация преобладава в проучванията от XX в. През 1910 г. Соболевски разширява семантиката с „полòвой“ (син) – така били наричани воловете с гълъбоват (сив) цвят. Той смята, че куманите са получили названието си по името на някоя тяхна групировка (подобно на татарската Синя орда). Идеята е възприета от Маркварт, който допуска както славянското половци, така и близките по смисъл обозначения *Pallidi, Falones, Valvi, Valwen* и др. (от нем. *Falben* – „бледи, светложълти“) да са възникнали по външността на назовавания с тях народ. Благодарение на неговия научен авторитет хипотезата се налага в Европа. Руси и „сини“ (синеоки) са били куманите според Младенов – така той определя и гагаузите (*gök uz* – „сини узи“), а според Раковски

обозначението на половците като „бледожълти, сламеножълти“ е дадено по цвета на техните коси. В 1940 г. Пономарьов допуска името им да е превод от кубан/куман в смисъл на „блед, сивкав, бледожълт“; една година по-късно Немет открива във всички варианти на етнонима значението „бледи, жълтеникави“, но не в смисъл на „руси и синеоки“, а по жълтеникавия цвят на кожата. По-късните изследователи смятат почти без изключение половци за превод от тюркското *qıman** или *qırcaq*.

Един от малкото добронамерени и търсещи истината руски автори, проучвали темата – Андрей Никитин, – е автор на статия за половците, публикувана в периода на „перестройката“ – в тогавашното авангардно в СССР списание „Наука и религия“.

Това е и една от малкото статии на руски автори, учудваща ни с коректността на изложените извори и факти. Авторът също смята отначало в статията си половците за турци, явно все още в плен на традиционното схващане. Но по-нататък в проучването на въпроса той излага факти, които са в противоречие с тази теза, без за съжаление да стигне до друг отговор. Всичко останало в проучването му прави чест, а фактите и изводите му са изключително интересни за нас българите. Така авторът съобщава, че „антропологическият тип от доказано половски погребения показва облик на хора от т.нар. средиземноморски тип – с високо чело, тънки гърбовати носове, нормални скули и „енергично“ подборadie, т. е. класическия тип на населението от Южна Европа, каквото го знаем от мраморните портрети на Римските императори, по съхраненото население на Балканите и Подунавие, и още по-добре от погребенията от бронзовата епоха в Източна Европа на пространствата на Евразийските степи от Дунав до Прибайкалието.“ /А. Никитин. Лебеди Великой Степи – „голубоглазые и златоволосые“. – сп. „Наука и религия“ бр.10/1988, с. 13/.

* Етнонимът *кумани* идва от старобългарското *комони* – "коне", "конници". Вж. оригинала на "Слово о полку Игореве" (1187 г.), стих 11, 21 и сл. Припомняме и за кобилешкото мляко с название *кумис*.
Бел. Ред.

Половците, според автора, наричали себе си кумани, означаващо „Лебедите на великата степ“ (това значение на името кумани според автора идва от тюркските езици?!). Половци на руски, обяснява обаче авторът, означава „сламено-жълти, „златисти“, което определя не цвета на кожата, а на косите! Както е известно антропологически русата коса върви със сини очи, а китайските хроники направо назовават половците „хора с белоснежни коси и сини очи“. Това ги свързва със загадъчните динлини (бялата раса на централна Азия) в китайските хроники, а чрез тях с хората от т. нар. Афанасиева култура, погребения от която, датирани в III хил. пр.Хр., са открити в Прибайкалието. С други думи половците са потомци на древните индоевропейци – „арийци“, изтласкани от Азия в началото на експанзията на монголоидите. /пак там, бр. 9/1988/.

Според Л. Н. Гумилев при половците (куманите) е било в сила едно необичайно „степно християнство“, представляващо несторианство и видно повлияно от манихейството. /Гумилев, Л. Н. Поиски вымышленного царства. М., 1970/.

В отличие от ортодоксалното християнство, западните и източните последователи на учението на Нестор (осъдено като ерес на събора в Ефес през 431 г.) са придавали малко значение на обрядната страна на религията. Задължителни за тях са били само актът на кръщението и причестяването, поради което в ритуала и символиката на несторианците важна роля играел свещения съд, като правило чаша («чашата Граал»), изображения на която могат да се видят по скалите на Азия от Каспийско море до Тихия океан.

Несторианите не били иконоборци, но не считали за нужно да се почитат иконите, както и кръста, който е служел като средство за екзекуции на първите християни. Оттук отпадала и необходимостта за наличието на специални храмове за тържествени обряди и богослужения. В основата на учението на Нестор лежи тезисът, че Исус Христос не е бог, както учи ортодоксалната църква, а човек – нещо като съд изпълнен с божествената воля (сила) и благодат. С това несторианството откривало път към различни мистически учения за вселената и човека, в това число и за манихейството, а от друга – могло да бъде път към възвръщане към първоосновата на християнството и живота на първите християнски общини. Такава религия, проста и понятна е намирала отклик в душите на конните народи, каквито били половците. Затова и намираните «каменни баби» («балвани»), държащи в ръце свещената чаша-съд, намирани от Горна Волга до Добруджа и Карпатите, считани от науката за надгробни идоли, може да се окаже че представляват статуи на светии.

Каменните баби в Западна Европа през средновековието имат удивително сходство с католическите надгробни изображения, на които умрелите са представени в парадни одежди, държащи в ръце евангелие или молитвеник. Несторианството е заклеймено като ерес на събора в Ефес през 431 г., а това обяснява според Никитин защо руските църковни извори от XI-XII век, повлияни силно от Цариградската Патриаршия, ненавиждат и проклинат в своите писания половците и ги наричат: „изчадия на ада“, „най-злите врагове на Рус“, „коварни и алчни“, хора с „коси очи и меднолики“, т. е. монголоиди. Подобна злоба предизвикват не иноверците, а еретиците и затова, наричайки ги „нечисти изчадия“, „окаяни агаряни“ и пр., тогавашните църковни летописци съвсем

неслучайно премълчават каква е тяхната вяра, като същевременно не дават никакви доказателства за тяхното поганство (езичество).

Затова пък арабският пътешественик от първата половина на XIV в. Ибн-Батута направо заявява в своите записки, че «кипчаците са от християнската вяра». /Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды... В. Тизенгаузена. Т. I, СПб., 1884, с. 279/. Въпреки тези данни, в официалната европейска историография за куманите се пише като за езичници. В Торинския кодекс се споменава за идолопоклонството: „Ето защо някои от тях почитат идоли и им се молят“. Алберик е описал погребението на един от куманските вождове, който починал в Цариград. Той бил погребан извън града под високо насипан гроб, като били принесени в жертва 8 оръженосци и 26 коня. Рубрук разказва, че куманските гробници били високи и се виждали отдалече, тъй като куманите имали обичай да погребват роднините заедно. Това обаче удивително напомня трако-скитските обичай на погребения, а въоръжението им, тактиката им на воюване както и всичко свързано с коня говори за тяхната близост пък с българите.

Половците, по данни на Никитин, били непримирими врагове на турците-селджуци и повикани от Давид-Строителя (Възстановителя), помагат на Грузия с 45 000 войска, която в няколко последователни битки разбива селджуците и така спасяват Грузия. След разгрома на турците и от Всеволод Ярославич през 1056 г., оцелелите селджуци искат закрила от него и той ги поселва като стражи по южната граница на Киевска Рус. От този период се обострят отношенията на половците с руските князе, защото половците са непримирими врагове с тюрките. Няколко десетилетия те настояват да им бъдат предадени тюрките, но киевския княз отказва, за разлика от черниговския княз.

Авторът (Никитин) акцентира на близките българо-половецки отношения, като отбелязва, че половците са верни съюзници на българите. Той подчертава особената роля на половците за възстановяването на Втората българска държава и посочва, че братята Асеновци са от кумански род. Половците винаги са в съюз с християни. Никитин е впечатлен от благосклонното отношение на Българската патриаршия към половците, които са подпомогнали в този исторически момент българите. Въстанието на Асеновци през 1185-1186 г. е започнало като опит за възстановяване на църковната независимост, за което е немислимо да се викат на помощ езичници! Доказателство че куманите винаги са се съюзявали с християни е и фактът, че въпреки противоречията им с русите, които понякога ги довеждали до война помежду им, през XIII в., когато започнало монголското нашествие, все пак куманите влезли в съюз с руските князе. Куманите се опитали да спрат инвазията, но за съжаление съюзната им войска била разбита в битката при Калка през 1223 г.

Към това ще добавя, че куманите са били съюзници и на цар Борил. Освен това, те участвали и в битката при Клокотница през 1230 г., увенчана с победата на българския цар Иван-Асен II над епирския деспот Теодор Комнин. Но през 1236 г. монголите на хан Бату прегазили земите на куманите. Тогава куманите мигрирали в България: в страната ни нахлула огромна бежанска вълна. Българите и цар Иван Асен II приели сърдечно верните си съюзници.

Куманската аристокрация получила важни постове в държавния апарат и в местната власт, а населението, ако се съди по топонимите Куманово, Куманец, Куман, Кумански юрт, било заселено в плодородни полета и равнини по цялата територия на държавата.

Друго съществено признание на автора е по отношение на епическия епос – «руските былини». Той отбелязва, че описаните подвизи на „нашите рицари на кръглата маса“ – руските богатири – са ставали не в средно-руските гори и лесостепите, а именно в самата степ. Богатирските битки завършвали по правило с победа, но целта не винаги е да бъде убит врагът, а боят бил средство за опознаване на „врага“ и неговите родители, братя, сестри, водещо до побратимяване и сродяване.

Авторът изродено заявява, че, анализирайки всички съставки на епоса, той достига до изводите на Г.Н.Потанин, който още в края на XIX в. е съпоставил източния и руския билинен епос. Още тогава Потанин е доказал пръв тяхната идентичност, т. е. че руският епос е **привнесен***.

Епосите идват от степта! Те са наситени с духовно отношение и любов към природата – простора и вятъра, слънцето и небето, тревата и дърветата, птиците и зверовете, както и към героите-човеци сред нея. Оттук – от степта – са дошли в билините и имената на противниците на руските богатири – техните побратими половците.

Тримата богатири от руските былини – Иля Муромец Николай Попович и Добрия Никитич

Колкото до темата за богатирите (багатурите), то тях ги има при българите векове преди появата им в Киевска Рус. Имало ги е в Стара Велика България през целия VII в. Още в началото на VIII в., а именно през 717-718 г., кога1 то Константинопол е обсаден по суша и море от 200 000 арабска армия, кан Тервел оказал помощ на Византия със своята тежка конница, състояща се от

* Става дума за труда на руския учен, географ-пътешественик и етнограф Григорий Николаевич Потанин "Восточные мотивы в средневековом европейском эпосе. М., 1899. **Бел. Ред.**

30 000 рицари, в която хора и коне били изцяло облечени с желязо. Българите прегазили арабския контингент, който обсаждал крепостната стена на града откъм Европа. По различни оценки на съвременници тук са паднали само в една битка между 22 000 – 30 000 арабски бойци. Ето защо арабските хроникьори от VIII-IX в. пишат с голям респект за българските бурджани (рицари-благородници), че те са най-великите войни в света и че един бурджан може да победи повече от сто вражески войни.

Не е ли странно, че сведенията за багатурите се премълчават в нашата историография? Имало ли е такива елитни бойци в българските земи по време на войните между България и Византия, или нашите историци не обръщат внимание на този въпрос? Все пак са оцелели фрагменти от надписи, намерени в Мадара, Девня и другаде, в които се споменават български военни титли, например: багаин – офицерът на една бага (дн. взвод или рота), багатур – на десет баги (легион или полк), багатур-багаин – на сто баги (дн. дивизия), бори-багаин – командващия дясното крило на войската, таркан, зера-таркан...

Добре обучените в тънкостите на военното дело багатури вероятно са изиграли решаваща роля при завръщането на братята Асеневици (Петър и Асен) от половецките степи и освободителното антивизантийско въстание през 1186 г., както и сетне, при обсадата на Варна от цар Калоян през 1201 г. В шурма на крепостните стени посредством обсадни кули багатурите са били в кулите и са проправяли пътя на останалите бойци. Благодарение на техния професионализъм, боен опит и действия чрез премерен риск, крепостта, пазена от голям гарнизон западни наемници, била превзета още на третия ден от обсадата – един много неприятен прецедент за византийския император. Съдейки по гореспоменатите български военни титли, багатурите очевидно са били командири на войскови части.

Нима днес никой не вижда, че Волжка България, Дунавска България и Киевска Рус са наследници и продължители на Стара Велика България? Свързващото звено между тях – териториално и племенно – е скитско-причерноморската степ, над която господствали половците – златокосите и синеоките!

Звучи ви еретично нали? Нека си припомним за българите „чернодрешковци“ и „белодрешковци“, т.е. това са „черните“ и „белите“ българи. Ето какво нармираме в изключителния труд на Тачо Танев "Българското вземане и Изтокът" – обяснението в глава VI „Елбетичата“, с. 171: *

„...Въпросът за определението на географските места с цветовете представлява една типична далекоизточна представа [авторът има предвид философските концепции за цветовете в йога-учението и китайската философия – б. Вл.Хр.]. Под тези цветови определения в повечето случаи не бива да се търси само и изключително природни оцветявания, а епитети за народностно определение на принадлежност към световните посоки, на качествата на петте елемента, на административно деление и пр. Същото се отнася и до голяма степен за цветовете определения в народния бит и вярвания, които там играят една извънредна роля. Като най-ярък пример тук можем да посочим и мистериозния дележ на днешните българи на „чернодрешковци“ и „белодрешковци“, който изведнъж престава да изглежда толкова загадъчен, ако си припомним,

че Дясната орда – ордата на престолонаследника – е имала за символичен цвят белия, т.е. била е „Бялата Орда“ и се намирала на запад, а Средната орда е имала за символичен цвят черния („Черната орда“) и е заемала земите на средището на държавата – днешната Източна България. Тук липсва „Зелената“ (или „Синята“), заемаща земите по северните брегове на Черно море, от татък Дунава. Не ще бъде чудно, ако обаче споменът за нея би се крил под името „половци“, с което русите са наричали куманите, настанили се в земите на Източната българска орда, чийто символичен цвят е бил или зеления или синия. Синьодрешковците представляват част от днешните шопи, в чиито земи, както знаем, има най-много кумански поселища...“

Сега разбираме защо папа Инокентий III е удостоил през 1204 г. българския цар Калоян с титлата „rex Bulgarorum et Blachorum“, т.е. „крал на българи и власи“.

Колкото мистично-еретично да звучи за някои съдържанието на цитираното от Тачо Танев, във връзка с него е прелюбопитното сведение, което намираме в „Географический словарь Карпинского“ Вильно (съвр. Вильнюс), 1766, стае тья „Русь“. /вж. Собрание древних актов и грамот городов Минской губернии. Минск, 1848, с. 5, 6 и 492/.

В него узнаваме, че Рус се дели на... черна и бяла:

„... Русь заключает в себе сверх Руси Московской, Литовскую Русь, которая делится на **Белую и Черную** [к. Вл.Хр.].

Белая Русь имеет воеводства Мстиславское, Полоцкое, Витебское, Смоленское.

Черная Русь имеет воеводства: Новогрудское и Минское. И Русь Польскую, или Червоную или Малую, которое имеет воеводства Русское, Бельжское, Подольское, Киевское, Браулавское, Черниговское и земли Хелмскую и Глицкую.“

Какво „случайно“ съвпадение, биха казали официозните краеведи и историци! Още ли ви се струва мистично-еретично всичко по-горе написано господа учени?

От всичко казано дотук става пределно ясно, че половците в никакъв случай не могат да бъдат турки и е време залинялата българска историография да преосмисли становището си за куманите.

Прави впечатление и друг факт, пропуснат от Никитин: след монголското нашествие половците станали част от Златната орда и след 200 години „... изчезнали“. Обаче в същите, куманските поселения изведнъж се появили казациите.

Дали казаците не са потомците на куманите, т.е. половците? Или още се вярва на официалното руско становище, че казаците били... избягали крепостни селяни? Ами не е ли твърде странно съвпадението във външния вид на казаците и българите по отношение на един много характерен белег – т. нар. „чембас“ (чуб, кика или хохол) – специфична древна езотерична прическа?

И още нещо, подминавано с мълчание от нашите „адепти“ на историческата наука. Защо благородници от половецки (кумански) произход са дошли в България с войска от кумани за освобождението на българите? Братята Асеневици

били едри мъже – багатури. Особено най-малкият Калоян имал висок ръст – 193 см. – истински гигант пред западните рицарчета със среден ръст от 160 см.

Освен другото, европейската и официозната българска историография премълчават, че западното рицарство се явява късно и бледо копие на българското багатурство? Ще припомня за началото на VIII в. и кан Тервел с неговите 30 000 конници-багатури, всичките облечени с железни плетени ризници, както и конете им.

Когато възстановили Българското царство, братята Асеневци управлявали последователно по старшинство (първородство), спазвайки древно-българската традиция. В кореспонденцията си с Калоян папа Инокентий III му писал, че е проучил архивите на Ватикана и установил, че той – Калоян – е от „стар царски род“.

А на какъв ли език са си говорили с техните побратими-кумани братята Асеневци? Отговорът е там, където никой от известните ни „хабилитирани“ историци не ще да го види. В писмото си от 1182 г. до Киевския княз Светослав Всеволодович, Великия княз Всеволод III Юриевич – „Голямото гнездо“, който участвал в руските междуособици за надмощие и водил военни действия срещу Волжка България през 1183–1185 г., пише: „... Отче и брате, се болгары соседи наши..., суть вельми богаты и сильны, ныне пришед по Волге и Оке, якоже и коими с великим войском многие города разорили, людей бесчисленно пленили, которым я один противиться не могу... **Половец же призывать не хочу, ибо они с болгары язык и род один** [к. Вл.Хр.]...“ /В.Н.Татищев. История Российская. Т. II. 1964, с. 237/.

Та княз Всеволод не иска да търси съюз с половците срещу българите: „Половците не искам да ги призовавам [за съюзници – б. Вл.Хр.] защото те с българите са по език и род едно“.

Кой от „адептите“ историци да види това?

* В труда си Тачо Танев обяснява произхода на топоними свързани с цветовете, като Черно море, Белград, Долната земя – Македония, Черни Осъм и пр., всички те произлизащи от древната философска концепция. Обяснява видовете свастика, закодирани в българската елбетица и връзките ѝ с далекоизточните учения. Няма до сега у нас краевед, историк, философ, или какъвто и да е друг мастит учен да се е запознал с този епохален труд, който дори за запознати с източната философия, се чете изключително трудно, поради обема на информацията и сравнителните таблици и приложения в него. Този труд е публикуван само веднъж през 1941 г. в „Известия на Българската Орда“, което издание, както и авторите му, са обявени за „фашисти и национал-шовинисти“ след комунистическия преврат на 9 септември 1944 г. и са репресирани. Оттогава трудът не е преиздаван, което направи единствено списание „Ави-тохол“.